

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
7/1 (2023), 131-148.

Kur'an-ı Kerim Perspektifinden Kültürleşme Yönelimleri

Acculturation Approaches from the Perspective of the Holy Qur'an

Melike Taşdemir

Lisans Öğr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi,
Undergraduate Student. Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Sciences,
Ankara, Türkiye.

E-posta: tasdemirmelike57@gmail.com

ORCID ID: 0009-0006-7944-9821

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Nisan/April 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 17 Mayıs/May 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/June 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz/Summer

DOI: [jad.1281398](https://doi.org/10.1281398)

Cite as / Atıf: Taşdemir, Melike. "Kur'an-ı Kerim Perspektifinden Kültürleşme Yönelimleri".
Journal of Analytic Divinity, 7/1, 2023, 131-148.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Melike Taşdemir)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Yazar Katkıları / Author Contributions: Veri Toplanması, Analizi ve Revizyon Melike Taşdemir

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Göç, farklı toplumların birbirleriyle etkileşimini içeren tarihsel bir olgudur. Bu etkileşimlerin sağlıklı sonuçlar vermesi ancak toplumların beraber yaşama becerileri ile mümkün olabilmektedir. Beraber yaşama becerilerinin sağlanma süreci kültürleşme kavramı ile ifade edilmiştir. Kültürleşme, farklı toplumların birbirine uyum sağlama süreçlerinde etkili olan bir kavramdır. Kültürleşmenin sağlanmış olması göç sürecinin başarılı bir şekilde yönetilebildiği anlamına gelmektedir. Bu çalışmanın teorik çerçevesini Berry'nin kültürleşme teorisi oluşturmaktadır. Makalenin amacı, kültürleşme yönelimlerinden asimilasyon, ayrışma, bütünleşme ve marjinalleşmenin Kur'an-ı Kerim'de yer alan yansımalarının ortaya çıkarılmasıdır. Belirtilen amaç doğrultusunda çalışmada, öncelikle John W. Berry'nin ortaya koyduğu kültürleşme modelleri incelenmiş, ardından Kur'an'ın göç kavramına dair yaklaşımına değinilerek kültürleşme yönelimleri ayetler ışığında ele alınmıştır. Bu araştırmada nicel dökümantasyon analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak Kur'an'ın kültürleşmeye bakış açısını toplumda huzurun sağlanması, kültür ve dinin korunması gibi ilkelerine göre şekillendirdiği anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Din Sosyolojisi, Göç, Göçmen, Kültürleşme, Kur'an

Abstract

Migration is a historical phenomenon that involves the interaction of different societies with each other. The ability of societies to coexist peacefully is crucial for the positive outcomes of these interactions. The concept of acculturation examines the changes that occur in the process of achieving coexistence among societies. Acculturation is a key factor in the successful adaptation of societies to each other. In this article, we explore the acculturation strategies in the context of migration events in the Holy Qur'an. The aim of the article is to analyze how assimilation, separation, integration and marginalization, which are the main acculturation strategies, are reflected in the Qur'an. In this study, we first review the acculturation strategies proposed by Berry, then we discuss the Qur'anic approach to the concept of migration and finally we evaluate the acculturation strategies in light of the verses. As a result, we find that the Qur'an emphasizes the preservation of culture and religion and shapes its perspective on strategies according to the goal of ensuring social harmony.

Keywords: Sociology of Religion, Migration, Immigrant, Acculturation, Qur'an

Giriş

Toplumların oluşmasında önemli bir konuma sahip olan göç olgusu; toplumların bir araya gelmesi, şekillenmesi ve gruplar oluşturmasının temelini teşkil etmektedir. Uluslararası bir sınırı geçerek ya da bir devlet içinde yer değiştirmek anlamına gelen göç, süresi, sınırı, yapısı fark etmeksizin insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (*Göç Terimleri Sözlüğü*, 2009, 22). Türk Dil Kurumu (TDK)'nun daha geniş bir anlam ile ele aldığı göç olgusu, “siyasi, ekonomik ve toplumsal sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır (TDK Sözlük). Bu anlamda göç olgusu, tek bir sebep veya sonucu olan değil; birçok farklı boyuta sahip, ekonomik, kültürel ve demografik süreçlerden oluşan ve çok yönlü değişen bir yapıdadır (Faist, 2004, 8).

Toplumları büyük ölçüde etkilemiş ve günümüzde de etkilemeye devam eden göç olgusu, tarihin her döneminde farklı nedenlerle karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklar göçlerin hangi amaçlarla, nasıl gerçekleştiğine, göçmen ve ev sahibi toplumun özelliklerine göre oluşur. Göçmen toplum ve ev sahibi toplumun beraber yaşama becerileri ancak çeşitli evrelerden geçerek sonuca varabilir. Bu evrelerde yaşanan değişimler ise kültürleşme olarak isimlendirilir. Bir uyum aracı olan kültürleşme, birey ve toplumlarda kültürlerarası yaşanan değişikliklerdir (Keskinel - Doğan, 2020, 56). Farklı kültürlerle sahip grupların bir arada yaşaması için zorunlu bir süreç olan kültürleşme, ev sahibi ve göçmen topluluğun aynı ölçüde katılım sağladığı iki boyutlu bir süreçte başarılı olabilir (Martikainen - Özmen, 2010, 265).

Göçmenlerin artması ve buna bağlı olarak artan toplumsal gerilim, yeni bir toplumsal yapı oluşmasını gerekli kılmaktadır. Sosyal bilimlerin göç ve sonuçları üzerinde durma sebeplerinden biri de, göçmen topluluğun göç ettiği bölgeyi değiştirme gücüdür. Yoğun göç alan devletler, göçmen toplulukları entegre edilmesi veya asimile edilmesi gereken gruplar olarak görür. (Castles - Miller, 2009, 11-12). Ancak göçmenlerin tek taraflı uyum çabası, göç sürecinin başarıyla sonuçlanmasını engellemektedir. Bu bağlamda göçmenlere topluma uyum sağlamak zorunda olan pasif taraf değil, aynı zamanda toplumu yönlendirme gücü olan gruplar olarak yaklaşıması beklenmektedir (Canatan, 2020, 10).

Bu çalışmanın konusu, kültürleşme olgusunu Kur'an'da yer alan hicret hadiseleri ve peygamber kıssaları bağlamında tahlil etmektir. Buna bağlı olarak çalışmanın temel amacı, göç ve kültürleşmeyi literatürdeki kaynaklar çerçevesinde ele alarak hicret hadisesi ve peygamber kıssaları bağlamında Kur'anî boyutlarını, kültürleşmenin yönelimleri olarak ifade edilen (Berry, 2021, 321); asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşme başlıkları altında incelemektir. Bu araştırmada nicel dokümantasyon analizi kullanılmıştır. Kültürleşme ve göç kavramlarının sosyolojik boyutları için sosyoloji literatürüne; hicret olgusunun tarihi yönden incelemesi için İslam tarihi kaynaklarına, aynı zamanda Kur'an

ilimleri açısından değerlendirmelerde Kur'ân meali ve tefsir kaynaklarına müracaat edilmiştir.

Göç çalışmalarına dair literatürde birçok kaynak bulunmaktadır. Kur'ân-ı Kerim özelinde bu göçlerin değerlendirilmesinin yapıldığı kaynaklar da mevcuttur. Ancak ayetlerin kültürleşme yönelimleri bağlamında değerlendirildiği bir çalışma tespit edilememiştir. Bu makalede Kur'ân'da bahsedilen hicret hadiseleri, göç olgusunun önemli bir konusu olan kültürleşme stratejileri bağlamında ele alınacaktır.

Göç çalışmaları için en sık kullanılan yabancı kaynaklara Thomas Faist'in (2003) *"Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar"* ve Stephen Castles'in (2008) *"Göçler Çağı"* örnek olarak verilebilir. David Bartram ve arkadaşlarının (2017) göç ile ilgili kavram sözlüğü şeklinde Türkçeye kazandırdığı *"Göç Meselesinde Temel Kavramlar"* eseri de sıkça başvurulmuş bir çalışmadır. Ülkemizde göçün sosyolojik boyutunu araştıran çalışmalara bakıldığında Cemal Yalçın (2004) ve Yusuf Adıgüzel'in (2016) *"Göç Sosyolojisi"* isimli iki eseri örnek verilebilir. Genel olarak göç ve toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi inceleyen eserlere Kemal Karpat'ın (2017) *"Etnik yapılanma ve Göçler"*, M. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya'nın (2015) *"Türkiye'nin Göç Tarihi"*, Taylan Akkayan'ın (1981) *"Göç ve Değişim"*, Rana A. Aslanoğlu'nun (1998) *"Kent, Kimlik ve Küreselleşme"* Kadir Canatan'ın (2020) *"Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi"* eserleri örnektir.

Göç çalışmalarının bir alt alanı olan ve makalemizin ana konusunu oluşturan kültürleşme teriminin incelenmesi için ise John W. Berry'e ait olan *"Kültürlerarası Psikoloji"* eseri ve yine John W. Berry'nin çeşitli makaleleri örnek olmuştur. Bununla beraber ülkemizde kültürleşme çalışmalarına Aysun Doğan ve Dilek Yelda Kağancı'nın (2020) *"Göçmen Çocuk ve Ergenler: Kültürleşme, Uyum ve Eğitim"*, Fatma Özcan'ın (2022) *"Göç, Kültürleşme ve Entegrasyon: Suriyeliler Ne Kadar Uyum Sağladı?"* eserleri örnektir. Göç konusunun dini boyutta değerlendiren kaynaklara bakıldığında Fulya Atacan'ın (1993) *"Kutsal Göç"*, Kadir Canatan'ın (1995) *"Avrupa'da Azınlık Müslümanlar"*, A. Vahap Taştan'ın (1996) *"Değişim Sürecinde Kimlik ve Din"*, Ayhan Kaya'nın (2016) *"İslam, Göç ve Entegrasyon"*, Arif Korkmaz'ın (2017) *"Göç ve Din"*, Abdullah Özbolat'ın (2017) *"Statü ve Din & Göç"* Cuma Karan'ın (2022) *"Farklı Yönleriyle Hicret"* çalışmaları örnek gösterilebilir. Bununla birlikte literatürde göç ve din konusunu birlikte inceleyen birçok makale mevcuttur. Bu çalışmada ise Kur'ân'ın kültürleşme yönelimlerine nasıl bir bakış açısı geliştirdiği anlaşılmasına çalışılmıştır.

1. Kültürleşme

Göç veya çeşitli sebeplerle bulunduğu yerden ayrılmak durumunda kalan insanlarda, sonradan içerisine dahil olduğu topluma karşı bazı uyum sorunları ortaya çıkabilir. Bu sorunlar dil, din, ırk, kültür ayrılıklarının getirdiği hususlar olabileceği gibi bireyde belirsizlikten kaynaklanan kaygı, depresyon gibi psikolojik vakalara da

dönüşebilmektedir. Toplumda ise baskın olmayan bir kültürün devamlılığı gözlemlendiğinde, sonunun gelmesi ya da baskın kültüre ait toplumda yaşanan değişim süreçleri ortaya çıkmaktadır. Bu süreçlerin daha sağlıklı atlatılabilmesi için yapılan çalışmalara bakıldığında karşımıza çıkan kavramlardan biri ise kültürleşmedir.

Kültürleşme; bu kuramı geliştiren John W. Berry'e göre bir toplumda iki veya daha fazla kültürden oluşan grupların birbirleri ile teması sonucunda birinin veya hepsinin orijinal kültürlerinde oluşan değişimler olarak ifade edilir (Berry, 2021, 308). Bu değişim, her iki grubu da olumlu veya olumsuz birçok yönden etkileyebilmektedir. Kültürleşmeye dair incelemeler yapan diğer araştırmacılardan Redfield, Linton ve Herskovits tarafından kültürleşme, farklı kültürlere sahip bireylerin gruplarının sürekli olarak ilk elden temasa geçmesi ve ardından gelen değişimlerle sonuçlanan süreçler olarak tanımlanmıştır (Berry, 1997, 293). Yine bu alanda çalışmalar yapan Flakerud ise kültürleşmeyi bir grubun kültürünün diğer bir gruba teması sonucunda meydana gelen değişim olarak ifade etmiştir (Flakerud, 2007, 543).

Kültürleşme kavramı, kendine ait bir kültürel birikime sahip olan bireylerin göç, sömürgeleştirme ya da diğer kültürlerarası karşılaşma biçimlerinin bir sonucudur. Aynı zamanda, kendilerini etkileyen yeni bağlamlara uyum sağlamayı nasıl başaracağı ve bu karşılaşmanın sağladığı kültürel farklılaşmaları ifade eder. Kültürleşme, sosyolojik anlamda büyük değişikliklere yol açtığı gerçeğiyle birlikte psikolojik boyutları da olan bir olgudur. Psikoloji alanında da kültürleşmeden etkilenen bireyler üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır (Berry, 1997, 294).

Farklı kültürel alanlara sahip insanların bireysel olarak fiziksel, biyolojik, sosyal, ekonomik ve psikolojik değişimleri olduğu gibi grup olarak; sosyal yapı, kurum ve kültürel pratiklerde de değişimler meydana gelir. Bu değişimlerin sağlıklı bir şekilde yaşanması bağlamında kültürleşme, birlikte yaşaması gereken gruplar için zorunlu ve kaçınılmaz bir sonuçtur. Bu sonuca ulaşmak bazı toplumlar için aylar, yıllar hatta nesiller boyu uzayan bir süreçte meydana gelebilmektedir (Canbey Özgüler, 2018, 5).

Göç sürecinde oluşan kültürleşmeye dair bazı modeller geliştirilmiştir. Bu modeller kültürleşme sürecinin tek taraflı ya da iki taraflı gerçekleşmesine göre iki farklı biçimde değerlendirilmiştir. Tek boyutlu kültürleşme modeli, göçmen kültürün baskın kültüre uymayı kabullenmesi ya da reddetmesi şeklinde açıklanabilir. İki boyutlu kültürleşme modelinde ise yalnızca göçmenler değil, baskın kültür de kültürleşmenin sağlanmasında aktif rol oynamaktadır ve uyum sağlayan toplum kendi kültürü ile ilişkilerini de devam ettirmektedir (Saygın - Hasta, 2018, 313).

1.1. Kültürleşme Modelleri

1.1.1 Tek Boyutlu Kültürleşme Modeli

Kültürleşmenin toplumda nasıl gerçekleştiğine dair bazı modeller geliştirilmiştir. Bu bağlamda öne çıkan modellerden biri "Tek boyutlu kültürleşme modelidir". 1964 yılında Gordon tarafından üretilen modele göre kültürleşme, yalnızca tek boyutlu bir şekilde mümkün olabilir. Bu tek boyutlulukta uyum sağlayacak olan toplum ya bütünüyle kendi kültürünü ya da bütünüyle karşıt kültürü seçmelidir. Kendi kültürünü benimseyip diğer kültürle temasta bulunmamayı veya tamamen kendi kültüründen vazgeçip diğer kültüre katılmayı esas alan bu model; tek kültür, tek dil, tek din ve tek ırk anlayışını benimsemiştir (Çevik, 2022, 24).

Kültürlerin asimilasyonu ile sonuçlanan tek boyutlu modelin uygulanabildiği bir toplumun varlığından bahsedebilmek çok zordur. Bu yüzden kültürleşme çalışmaları yapan araştırmacılar, bu kültürleşme modelini eleştirmiş ve yerine bu makalede ele alınan stratejileri içeren, kültürleşmeyi daha geniş bir pencereden ele alan iki boyutlu kültürleşme modelini önermişlerdir (Saygın - Hasta, 2018, 314).

1.1.2 İki Boyutlu Kültürleşme Modeli

İki boyutlu kültürleşme modelini geliştiren John Berry'e göre insanların baskın kültürü benimsemesini veya kendi kültüründen vazgeçmesini içeren tek yönlü bir anlayış şart değildir. Bu konuda toplumun ve bireyin sağlıklı tercihler yapabilmesi için doğru olan yaklaşımın bireylere farklı seçenekler sunan bir yapıda olması gerekmektedir. Bu bağlamda Berry'nin iki boyutlu kültürleşme modeli göçmenlere özgün kültürlerini kaybetmediği ve özgürce yeni kültürü benimseyebildikleri, yeni kültür ve kimlik kazanabildikleri bir olanak sağlamıştır (Güler, 2016, 29).

Kültürleşmeyi sağlayacak ortamın nasıl şekilleneceği John W. Berry'e göre iki meseledir. İlk mesele; kültürleşmeye konu olan topluluğun özgün kültürünün devamlılığının sağlanmasını isteyip istememesiyle ilişkilidir. İkinci mesele ise, bu topluluğun diğer kültürle teması kabul edip etmemesiyle ilişkilidir. Bu meselelerin sonuçlarına göre bazı stratejiler üreten Berry, günümüzde iki boyutlu kültürleşme modeline karşılık gelen asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşme yönelimini kullanmaktadır. Berry'nin modeli daha özgürlükçü bakış açıları sunmakla birlikte tek boyutlu modele karşılık gelen sonuçları da içermektedir (Berry, 2021, 323).

1.2 John W. Berry'nin Kültürleşme Yönelimleri

Kültürleşme stratejileri, Berry tarafından daha önce sekiz yönelime göre belirlenmiştir. Bunlar etno-kültürel gruplara yönelik oluşturulan ve daha geniş kamusal tutumları tarif eden gruplar olarak iki kısımdır. Kültürleşme stratejileri, gruplar arasında ilişkilerin artıp azalmasına göre ve kültürel mirasın devam ettirilip ettirilmemesine göre

ayrılmıştır. Etno-kültürel grupların yönelimleri asimilasyon, bütünleşme, ayrışma ve marjinalleşme şeklinde olabilmektedir. Büyük toplumların, kamu siyaseti ve tutumlarını ifade eden yönelimleri ise çokkültürlülük, aynı potada, dışlama ve ayrılma şeklindedir (Berry, 2021, 337). Bu makalede etno-kültürel grupların kültürleşmesi ele alınacaktır.

1.2.1 Asimilasyon

Asimilasyon, kültürleşmede meydana gelen etkileşim sonucunda baskın grubun kültürünün benimsendiği bir süreç olarak adlandırılmaktadır. Asimilasyon, bireyin özgün kültürel mirasına sahip çıkamadığı ve diğer kültürle etkileşimi benimsediği bir stratejidir (Maya, 2022, 37). Kültürleşmenin asimilasyondan ayrılma sebeplerinden biri her iki taraf için de bu etkileşimi daha pozitif karşılıyor olmasıdır. Kültürleşmede yalnızca güçlü kültürün değil zayıf kültürün de varlığını devam ettirdiği bir anlayış hakimdir. Asimilasyon sürecinden ayrılan bir diğer özellik ise kültürleşmenin iki boyutlu bir yapıda olmasıdır. Asimilasyonda yalnızca göçmenler sorumludur ve onlara yalnızca baskın kültüre ayak uydurma zorunluluğu sunar. Ancak kültürleşmede göçmenler kadar ev sahibi toplum da yeni bir ortam oluşumunda etkin bir rol oynamaktadır (Berry, 2021, 321).

1.2.2 Ayrışma

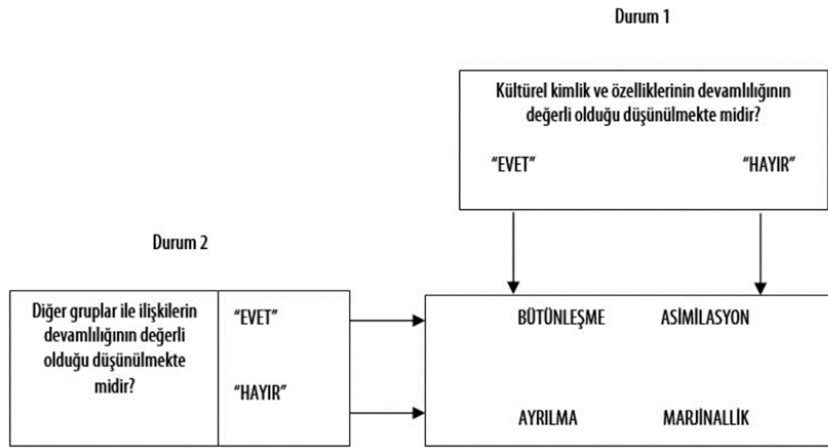
Göçmenlerin ve ev sahibi toplumun gösterdiği tavırlar, kültürleşmede çeşitli süreç ve sonuçlara neden olmaktadır. Göçmenlerin yeni kültürle kaynaşma becerisinde pasif kaldığı durumlar da mevcuttur. Bunlardan biri de asimilasyon kavramının tam tersi olarak düşünebilecek bir yaklaşım olan ayrışmadır (Polat, 2022, 9). Ayrışma, bireylerin özgün kültürlerini korumaya fazlaca önem verip diğer kültürlerle herhangi bir etkileşimde bulunmayı kabul etmemesidir. Ayrışma ile bireyler kültürel miraslarının devamlılığı hususunda daha baskın bir yönelim gösterirler. Ancak bu durum yeni toplum ile kaynaşmanın başarılı bir şekilde gerçekleşmesine engel olur. Göçmenler uyum sağlama konusunda pasif kaldığında yeni ortama uyum sağlamakta zorlanmaktadır (Berry, 2021, 321).

1.2.3 Bütünleşme

Kültürleşme stratejilerinden en başarılı sonuç veren yaklaşım, göçmen kültürün ve ev sahibi kültürün aynı seviyede birbirine yöneldiği bütünleşme stratejisidir. Bütünleşme, göç eden topluluğun özgün kültürü ile bağlarını korurken diğer kültürle de etkileşimlerde bulunmayı kabul ettiği yaklaşımdır (Zhamalov, 2021, 6). Göçmenlerin yanı sıra, ev sahibi toplum da göçmen toplumu kabullenen bir yaklaşım sergilemektedir. Kültürleşme üzerine çalışma yapan araştırmacılar tarafından en sağlıklı bulunan yöntem bütünleşmedir. Bunun sebebi, bütünleşmenin her iki toplumun da aktif rol oynadığı iki boyutlu bir süreç içermesidir (Berry, 2021, 321).

1.2.4 Marjinallik

Göç süreçlerinde bazı büyük trajediler yaşanabilmektedir. Bunlar, göç eden toplumun ev sahibi toplum tarafından kabul görmemesi sonucunda gerçekleşebileceği gibi göçmenlerin kabul edilme çabası gütmemesi sonucunda da olabilir (Zhamalov, 2021, 6). Kültürleşme stratejilerinden her iki olumsuzluğu da içeren bir yaklaşım olan marjinallik, özgün kültürü devam ettirmenin mümkün olmadığı veya bunun devam ettirilmek istenmediği bir stratejidir. Nitekim yeni toplumla da çoğunlukla dışlanma ve ayrımcılık sebepleriyle bağ kurulamadığı durumlar da görülmektedir. Göçmenler, marjinalleşme stratejisinde kendilerini her iki topluma da ait hissedemezler. Bu ve buna benzer durumları yaşayan bireyler için göç sürecinin başarısız sonuçlandığını gözlemlenmektedir. Marjinallik göçmen bireylerde kaygı, depresyon belirsizlik ve savrulma hali oluşturduğu gibi ev sahibi toplumun da dinamiklerinde sorunlar oluşmasına yol açar. Dolayısıyla marjinalleşme, kültürleşme stratejileri arasından sağlıklı bulunan ve yaşanması istenmeyen bir durumdur (Maya, 2022, 37).

Şekil 1: Kültürleşme yönelimleri (Saygın - Hasta, 2018, 316).

2. Kur'ân-ı Kerim'de Hicret Anlatısı

İnsanın sağlıklı bir yaşama sahip olması öncelikle beslenme, barınma, korunma, mülkiyet, eğitim-öğretim, özgürlük ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ile mümkün olabilir (Çapcıoğlu, 2018, 597). Bu ihtiyaçların karşılanmadığı durumlarda bireyler yeni bir yolun arayışına girerler. Bu yolların en belirgin olanı ise göçtür. Sosyolojinin de ilgi alanlarından olan göç; günümüzde savaş, kıtlık, yoksulluk gibi trajedilerden kaynaklanan nedenler sebebiyle toplumların maruz kaldığı bir gerçekliktir. Zorunlu veya gönüllü olmak gibi çeşitli şekillerde gerçekleşen göçlerin psikolojik ve sosyolojik olarak etkileri, genellikle olumsuz yönde olmaktadır. Çünkü "vatanını terk etme" anlayışı her durumda bireylerde iz bırakan bir olgudur. Gerçekleşen bu göçler, savaş gibi zorunlu sebeplerle yapıldığında bireylerde kapanması zor yaralar açmaktadır. Bu çeşit

trajedileri yaşayan toplumlar, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüştür (Sıcak, 2018, 49).

Göç olgusunun evrensel dinlere göre insanlığın başlangıcı olarak kabul edilen Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cennetten yeryüzüne gönderilmesi ile başladığı söylenmektedir. Bu anlayış ile göç, ilk insandan bu yana her zaman var olan bir olgudur (Çapcıoğlu, 2018, 598). Dinler tarihinin ve üç büyük kutsal dinin kitaplarında birçok peygamber ve onlara inananların göçleri yer almaktadır. Dolayısıyla tek tanrılı dinlerin peygamberleri ve o dinin müntesiplerinin yaptığı göçler de göç sosyolojisi açısından büyük bir öneme sahiptir. Günümüzde mevcut dinlerine inanmaya devam eden müntesipler, daha önceden kendi tarihlerinde gerçekleşmiş olan göçler ile kendi göç anlayışlarını şekillendirmektedir (Aydemir - Şahin, 2017, 359).

Göçler, dini bir boyuta taşındığında daha kutsal bir anlama sahip olan hicret kavramı ile isimlendirilir. Hicret; sözlükte terk etmek, ayrılmak, ilişkisini kesmek anlamlarına gelmektedir. Kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması hicrettir. Terim olarak bakıldığında ise hicret, gayrimüslim (dâru'l-harp) olan bir beldeden İslam ülkesine (dâru'l-islam) göç etmektir. Daha özeldir ise hicret, Hz. Peygamber ve ashabının Mekke'den Medine'ye göç etmesidir. Mekke'den göç eden Müslümanlar muhacir, Hz. Peygamber ve Müslümanlara yardım eden Medineliler ise ensar olarak isimlendirilmiştir (Aydm, 2015, 105).

İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, insanların mücadele etmek konusunda zorlandığı birçok olayın, eski toplumlarda da var olduğunu bildirmektedir. Peygamberlerin tecrübelerinin anlatıldığı metinlere kıssa denilmiştir. Kıssalarda peygamberlerin karşılaştığı ve daha sonraki nesillerin karşılaşılabileceği zorluklar ile nasıl başa çıkılması gerektiği insanlara aktarılmıştır. Bu makalenin konusunu içeren vatanından çıkarılma hadisesi, neredeyse her peygamberin ve ona inanan toplulukların başına gelmiştir. Onların yaşadığı bu hadiseler ve geliştirdikleri tepkilerin bize aktarılması yoluyla günümüzde bu trajedileri yaşayan göçmen ve ev sahibi toplumlara örneklik sunmaktadır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim; bireylerin göç karşısında psikolojik ve sosyolojik anlamda nasıl çözüm üretilmesi gerektiğine ışık tutan bir kaynaktır (Sıcak - Çalışkan, 2018, 499).

Kur'an'da vatanlarından zulüm ve baskılar sebebiyle çıkmak zorunda kalan Müslümanlar, ayetler ile teskin edilmiş ve onların gittikleri yerde daha huzurlu olacaklarının teminatı verilmiştir. Bu konuda Allah, hicret eden Müslümanları haksız yere yalnızca Allah'a kulluk etmelerinden dolayı yurtlarından çıkarılan kimseler olarak tanımlamış (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2015, el-Hac 22/40) ve tüm bu zulme uğramalarından sonra yine Allah için hicret edenleri dünyada güzel bir yerleşimle ve ahirette ise daha büyük mükafatlarla ödüllendirileceklerini belirtmiştir (en-Nahl 16/41).

Tarihsel süreçte göç konusuna ışık tutan hadiseleri, birçok müfessir ve İslam tarihi araştırmacılarının yanında sosyolojik ve psikolojik açılardan da tahlil eden araştırmacılar olmuştur. Bu çalışmaların ışığında göç olgusunun daha iyi anlaşılmasına ve daha başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasına yardımcı olan kültürleşme stratejileri ile Kur'ân'da yer alan göç olayları incelenecektir.

2.1. Kur'ân'ın Ayrışmaya Bakışı

Ayrışma, kültürleşme stratejilerinden azınlık topluluğun kendi kültüründen kopmak istemediği ve bu yüzden baskın topluma ayak uydurmadan ayrılmayı tercih ettiği bir yönelimdir. Ayrışma, tek taraflı olarak uyumsuzluğu içeren bir kavramdır. Baskın toplumun kültürünün daha küçük toplum tarafından benimsenmemesi sonucunda onların ayrışmasına yol açmaktadır (Berry, 2021, 321). Bu kavrama örnek olarak Kur'ân-ı Kerim'de kötü bir toplumdan ayrışan Ashâb-ı Kehf kıssası ve toplumda kötülüğü yaydığı için bizzat Kur'ân'ın emri ile ayrıştırılan Beni Nadîr kavminin hadiseleri anlatılmaktadır. Hz. Peygamber ve ashabı da Mekke'de baskın kültür olan müşriklere uyum sağlamamalarından dolayı ayrışarak Medine'ye hicret etmişlerdir. Yine birçok ayette peygamberlerin toplumlarına tebliği sonucu gördükleri muamelelerin, onları baskın kültürden ayrılmaya zorladığından bahsedilmektedir (el-Hac 22/39, el-İsrâ 17/76-77).

Kur'ân-ı Kerim toplumda huzurun sağlanması için gerekli şartları ortaya koyan dini bir kitaptır. Göç gibi toplumda büyük sorunlara ve değişikliklere yol açabilecek bir hadiseyle ilgili birçok ayet içermektedir (en-Nisâ 4/100, el-Enfâl 72, en-Nahl 16/41). Bu ayetler genellikle muhacirlere ve ev sahibi toplumlara bütünleşmeye yönelik öğütler vermektedir (et-Tevbe 9/100). Ancak bazı olaylar karşısında Kur'ân-ı Kerim'de yine toplumun huzuru adına çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemler, toplumda huzursuzluk ve fesadı yayan birey ve grupların uzaklaştırılması olduğu gibi (el-Mâide 5/33) fesadın yaygınlaştığı toplumdan iyi huylu bireylerin uzaklaştırılması gibi de görülmektedir. Bu olaylara örnek olarak Kehf suresinde bahsedilen gençler örnek verilebilir. Ashâb-ı Kehf olarak adlandırılan bir grup genç inançlarından dolayı uğradıkları zulüm sebebiyle yurtlarından çıkıp dağdaki bir mağaraya sığınan ve orada 309 yıl uyku halinde kalan, uzun bir zamandan sonra Allah tarafından diriltiren gençlerdir (et-Taberi, 1995, 9/237).

Kötülük ve fesadın yaygınlaştığı toplumdan mağaraya sığınan bu gençler içerisinde buldukları toplumdan ayrılmıştır. Bu hadise Kur'ân-ı Kerim'de "*Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, "Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruya ulaşmayı kolaylaştır"* demişlerdi" (el-Kehf, 18/10) şeklinde geçmektedir. Bu gençlerin toplumlarından ayrı olarak Allah'tan başka ilahları kabul etmeyen gerçek müminler olması dinlerini korumak için zorbalıklara karşı koymayı gerekli kılmişti. Zira toplumları da onları kendileri gibi olmadıkları için kabul etmemişti. Bu gençler hükümdarlarının baskı ve zulüm ile putlara tapmalarını istemesine karşı

Rablerinin, göklerin ve yerin yaratıcısı olan Allah olduğunu söylemişler (el-Kehf, 18/15) ve toplumlarından başka ilahlar edindikleri için uzaklaşmışlardır (el-Kehf, 18/16)

Kur'an-ı Kerim'in konu edindiği bir başka ayrışma örneği ise Hz. Peygamber ve ashâbının Medine'ye hicretinden sonra toplumda fesâdı yaymalarından ötürü şehirden çıkarılan Yahudi Beni Nadîr kavmidir. Bu hadiseden Haşr sûresinde bahsedilmektedir. Bundan ötürü sûrenin bir diğer ismi de Beni Nadîr sûresidir (Kesir, 1992, 8/81).

Beni Nadîr kavminin toplumdaki çıkarılma hadisesi Medine'de bozgunculuk çıkarmaları ve Hz. Peygamber ile yaptıkları antlaşmaya aykırı davranmalarından dolayı gerçekleştirilmiştir. Hz. Peygamber Medine'ye hicretinden sonra toplumda kaos oluşturacak ve şehrin düzenini bozacak durumların önüne geçmek adına Yahudi kavimleri ile Medine sözleşmesi adını verdiğimiz antlaşmayı yapmıştı. Bu antlaşmaya göre her iki topluluk da birbirlerinin leh ve aleyhinde icraatlerde bulunmayacak, şehrin güvenliği hususunda gerekli görülürse birlik olacaklardı. Bedir savaşında Müslümanların kazanmış olması onları Hz. Peygamber'in doğruluğu konusunda yakınlaştırsa da Uhud savaşında Müslümanların yenilgiye uğraması onları şüpheye düşürdü. Bundan dolayı antlaşmayı bozup Hz. Peygamber'e bir suikastta bulundular (Kesir, 1992, 8/82). Bununla beraber liderlerinin müşrikler ile Müslümanların aleyhinde çalışmalar yapması onların toplumdaki çıkarılmalarını emredilmesine sebep olmuştur (el-Haşr 29/2). Sürgünlerinin sebebi olarak ise Allah'a ve Resulüne karşı gelmeleri belirtilmiştir (el-Haşr, 29/4).

Bir diğer hicret hadiseleri olarak kavminin sapkınlıklarını engellemeye çalışan ancak sonucunda yurdundan çıkmak zorunda kalan Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Lut kıssaları da bir ayrışma örneğidir. Hz. Nuh 950 yıl boyunca kavmine almış olduğu vahyi tebliğ etti. Ancak kavminin bozgunculuğa devam etmesi sonucunda Hz. Nuh ve ona inananların bir gemi ile onlardan ayrılması emredildi. Baskın toplumdaki ayrılmaları sonucunda Hz. Nuh ve inananlar bu gemi ile kurtuldular (el-Ankebût, 29/14-15). Benzer bir durum ise puta tapan kavmine tebliğ eden Hz. İbrahim de çeşitli zulümler görmüş, ateşe atılmıştı. Ancak Allah onu bu toplumdaki kurtardı ve Hz. İbrahim "*Ben Rabbime hicret edeceğim. Şüphe yok ki o çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir*" (el-Ankebût, 29/26) diyerek toplumundan ayrıldı. Hz. Lut da sapkınlık içerisinde olan kavmine yaptıklarının kötülüğünü anlatmış onları bu kötülükten dönmeye çağırmıştı. Ancak kavmi bundan vazgeçmedi. Hz. Lut bu durum karşısında "*Ey Rabbim! Bu fesatçılar güruhuna karşı bana yardım et.*" (el-Ankebût, 29/30) diyerek dua etti. Sonucunda Allah ona kötülüğün baskın olduğu kavminden ayrılmasını emretti (Yazır, 2020 5/241).

2.2 Kur'an'ın Bütünleşmeye Bakışı

Bütünleşme stratejisi kültürleşme stratejilerinden en başarılı görülen uygulamadır. Her iki toplumun da birbirini benimsediği ve azınlık topluluğun kendi kültürünü de devam ettirebildiği bu strateji, hoşgörü ortamının oluşmasını sağlamaktadır. Kur'an-ı

Kerim’de de göç konusunda gerekli görülen yöntemin bütünleşme olduğu Medine hicreti sonrasında inen ayetlerde hicret eden, malları ve canlarıyla cihat eden ve onları barındırıp yardım edenlerin gerçek müminler olduğu (el-Enfâl, 8/74) ve Allah yolunda hicret edenlerin yeryüzünde gidecek birçok yerinin olduğu ve Allah’a ve resulüne hicret etmek amacıyla yola çıkıp bu uğurda ölen kişilerin Allah tarafından mükafatlandırılacağı (en-Nisâ 4/100) gibi ayetlerle ifade edilmiştir.

Kur’ân’da Müslümanların birbirleri ile bütünleşmesi özellikle önemsenmiş ve onların din kardeşliği ilkesi “*Müminler ancak kardeşlerdir*” (el-Hucurât 49/10) şeklinde vurgulanmıştır. Bununla birlikte tüm topluluklara Allah’ın ipine sarılıp ayrılmamaları ve birbirlerine düşmanken onların kalplerini bütünleştirip uzlaştıranın, kardeş kılanın Allah olduğu (Âl-i İmrân 2/103) ayeti ile vurgulanmıştır. Bu bütünleşme emrinin yanında Kur’ân vahyi insanlar arasındaki ırk, renk, dil ve memleket farklılıklarını üstünlük aracı olmaktan çıkarmış ve hitabını tüm insanlığa yaparak bütünleşmenin ilkelerini oluşturmuştur (Güngör, 2007, 181).

Hz. Peygamber’in Medine’ye hicreti, bütünleşme kavramının güzel bir örneğini sunmaktadır. Öyle ki bu göç sürecinin faileri ayrı bir isimlendirme ile muhacir ve ensar olarak adlandırılmışlardır. Onların bu güzel birlikteliği göç konusunda tüm insanlığa rehber olacak niteliktedir. Bütünleşme, göç eden topluluğun her anlamda uyum sağlaması için gerekli adımların atılabilmesini zorunlu kılmaktadır. Medine’ye yapılan hicret sonrasında da muhacirlerin uyumu için ensar topluluğu birçok fedakarlıkta bulunmuştur. Bunların ilk adımı olarak Hz. Peygamber ensar ve muhacir arasında muahat (kardeşleşme) akdini yapmıştır. Bu kardeşlikle ailelerini, evlerini bırakıp gelen muhacirlerin Medine’de bir ailesi, evi olmuştur (İbn Hişam, 2006, 2/176). Kardeşleşme sonucunda müminler birbirlerine gerçek kardeşleri gibi muamele etmiş, can ve mal ortaklığı sağlanmıştır. Ekonomik anlamda büyük sıkıntılar yaşayan muhacirler için ensar topluluğu evlerini açtığı gibi mallarını da paylaşmışlardır. Bu paylaşım Bedir Gazvesi’nin sonuna kadar miras hükümlerini de içermiştir (el-Enfâl, 8/72).

Yapılan kardeşlik ile dışlanmanın önüne geçildiği gibi Müslüman bireyler için önemli görülen inananları kardeş kabul etme anlayışı geliştirmiştir. Bu sayede Arap toplumunda kabul gören kabilevi anlayış yerine inanca dayalı birlik geliştirilmiştir. Aynı zamanda kardeşleşme o zamana kadar oluşmuş Arap toplum yapısına karşı yapılmış devrim niteliğinde bir gelişme olmuştur (Güngör - Sarıkaya, 2022, 113). Ensar toplumu muhacirlerin yaptığı hicretin ne kadar zor ve dayanılması zor bir durum olduğunun farkında oldukları için bazı durumlarda onları kendilerine tercih etmiş ve kardeşliği güçlendirecek büyük fedakarlıklar yapmışlardır. Savaş ganimetlerinden kazanılan malların kendilerine değil muhacirlere verilmesini istemeleri gibi fedakarlıkları Kur’ân-ı Kerim tarafından (el-Haşr, 59/9) belirtilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in ifade ettiği bütünleşme, farklı din ve milletleri de içeren bir yapıdadır. Bu bütünleşme anlayışı Müslümanların birbirlerini bütüncül bir yapıda benimsemesinin dışında aynı ülkeyi paylaşacak farklı din mensuplarını da içermektedir. Bu farklılıkların bizzat Allah tarafından milletlere verildiği ve onların birbirleri ile kaynaşp birbirlerini benimsemesi beklendiği Kur'an'da ifade edilmiştir (el-Hucurât 49/13). Zira Hz. Peygamber de Medine'ye hicreti ile beraber aynı toplumda yaşayacağı Yahudi ve müşrik topluluklarla birlikte yaşama tecrübesinin güzel bir örneğini ortaya koymuştur (Çapcıoğlu, 2018, 601).

Bu bağlamda kültürleşmenin göçmen ve ev sahibi toplumun ortak katılımıyla gerçekleştiği, modellerden iki boyutlu kültürleşmeye karşılık gelen bütünleşme stratejisinin Kur'an-ı Kerim'in de benimsediği bir anlayış olduğu söylenebilir.

2.3 Kur'an'ın Asimilasyona Bakışı

Asimilasyon, azınlık topluluğun kendi kültür bağlarından koptuğu ve baskın topluma katıldığı bir yönelimdir. Zayıf toplum üzerinde bir hakimiyet kurulmasını destekleyen asimilasyon anlayışı, yalnızca baskın kültürün devamlılığını önemsemektedir. Bu açıdan Kur'an-ı Kerim asimile edilmeyi zayıf toplumlar için tehlikeli görmüş ve bunu desteklememiştir. Özellikle dini kimliğin korunmasında tehlikeli bir durumda kalındığında Müslüman toplulukların dinlerini korumak adına ayrılma yöntemini benimseyip o toplumdaki uzaklaşması istenmiştir (Taşçı, 2007, 107).

Kur'an-ı Kerim, Müslümanlara diğer dinlere asimile olmalarının tehlikesini inkar edenlere uyarılarsa gerisin geri eski dinlerine döndürülecekleri ve hüsrana uğrayacakları (Âl-i İmrân 2/149) belirtmiştir. Bir başka ayette de Yahudiler ve Hıristiyanların kendi dinlerine uymadıkça onları benimsemeyecekleri (el-Bakara 2/120) bir gruba mensup olmanın kendi değerlerinden vazgeçmeyi gerektireceği ifade edilmiştir.

Peygamber kıssalarından Hz. Musa'nın kıssası asimilasyon örneğini sunmaktadır. Hz. Musa'nın doğduğu bölgenin hükümdarı olan Firavun toplumdaki zayıf kesimleri kendine uymaları için onları asimile etme amacındaydı. Bunu gerçekleştirmek için halkına zulmediyor, onları gruplara ayırıp zayıf olanları eziyor ve İsrailoğulları kavminin doğan erkek çocuklarını öldürüyordu (el-A'râf 7/127). Yaptığı bu asimilasyon yöntemleriyle huzur ve güveni bozduğu Kur'an'da açıklanmıştır (el-Kasas, 28/4). Firavun'un İsrailoğullarına karşı olan sert tutumlarının sebebi Mısır'da hızla artan nüfusa karşı onların hakimiyetini kaybetme korkusudur. Bu durumda İsrailoğulları'nın kimliklerinden kopması ve Firavun'un emirlerine tabii olması yani asimile edilmeleri hedeflenmiştir (Taşçı, 2007, 108).

Asimilasyona karşı gösterilmesi beklenen ilk tepki, ülke sınırlarında yapılan mücadeledir. Azınlık topluluğun vazgeçmek istemediği dini- milli bilincinin farkına varıp onu koruması hedeflenmiştir. Bu konuda İsrailoğullarına da buldukları şehirde kendi

evlerini sığınak edinmelerini ve orada kendi kültür bağlarını korumaları emredilmiştir (el-Yûnus 10/87). Ancak asimilasyonun kaçınılmaz görüldüğü durumlarda orada bulunmaları Kur'n tarafından kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Ayette hicret etmeyen kişilerin kendi nefislerinin zalimleri olduğu, hicret etmeme sebeplerinin aciz kimseler olduklarından kaynaklandığı, bahanelerine cevaben de onlara Allah'ın arzının geniş olduğu ancak hicret etmemeleri sebebiyle varacakları yerin cehennem olacağı ifade edilmiştir (en-Nisâ, 4/97-99).

Buna göre kültürleşme modellerinden tek yönlü kültürleşmeye tekabül eden asimilasyon, Kur'ân tarafından toplumların kendilerini sakınması gereken bir durum olarak ifade edilmektedir. Müfessirlerin açıklamasına göre bir yerde dinin yaşanma imkânı bulunmadığı takdirde göç edilmesi gerekmektedir. Hz. Peygamber de asimile olmamak adına hicret etme durumu hakkında "Her kim din uğruna bir yerden kaçarsa, gittiği bir karış yer de olsa cenneti kazanır. Babası İbrahim ve peygamberi Muhammed'in yoldaşı olur" buyurmuştur (Kurtubi, 2002, 3/301).

2.4 Kur'ân'ın Marjinalleşmeye Bakışı

Marjinalleşme, azınlık topluluğun kendi kimliğini sürdürmediği gibi baskın kültüre de katılmadığı yönelimdir. Bu anlamda marjinalleşme, toplumda huzurun sağlanması söz konusu olduğunda istenmeyen durumlardandır. Çünkü topluluk içerisinde kendisine herhangi bir kimlik belirleyememiş ayrı bir grubun oluşumu düzensizlik ve anlaşmazlıkların temelini oluşturmaktadır. Kur'ân-ı Kerim bu yönleri ile marjinalleşme yerine bireylerin birbirlerini benimsediği bütünleşmeyi öğütlemiştir (el-Hucurât 49/13). Ancak bazı şart ve durumlarda toplumda marjinal kalmanın olumlu bir anlam taşıdığını söylemek mümkündür. Ayrışma yöneliminde de vurgulandığı gibi kötülüğün yaygınlaştığı bir toplumda onlara uymadan marjinalleşmek bazı durumlarda gerekli olabilmektedir (el-Mâide 5/77). Zira peygamberlerin toplumlarına yaptığı davet, tüm davet süreçlerinin başında marjinal bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla marjinalleşmenin olumlu ve olumsuz anlamda iki farklı karşılığının olduğu söylenebilir.

Kur'ân'da marjinal tavırları olumsuz anlamda sergileyen bir grup olarak münafıkları örnek göstermek mümkündür. Çünkü kendilerine ait olarak benimsedikleri bir kimlik olmadığı gibi karşıt toplumlara da katılmamışlardır. Münafıklar hicretten sonra Medine'de huzuru ve düzeni bozan tavırlarda bulunarak toplumda kaos oluşturmak ve İslam'ın Müslümanlar üzerindeki tesirini azaltmak gibi amaçlarla Medine toplumunda farklı bir oluşum olarak kalmışlardır (Özkök, 2021, 57).

Hicret sonrasında Müslümanlar arasında bulunduğu halde karşılaşılan zorluklarda hemen tavır değişikliğinde bulunan münafık grupların marjinalleşmesi ayetlerle Allah'a inanıyor gibi görünüp aslında inanmadıkları, sıkıntılarla karşılaşınca bu konuda Allah'ı suçladıkları ancak menfaatlerine gelecek durumlarda ise Müslümanlarla birlikteymiş gibi

göründükleri gibi şekillerde ifade edilmiştir (el-Ankebût, 29/10). Yine birçok ayette münafıkların özelliklerini açıklayarak onların marjinalliğe yöneldiğinden bahsedilmektedir. Bunlar Müslümanları benimsiyor gibi gözükersen onları kandırmaya çalıştıkları (el-Bakara 2/9) ama aslında onlardan uzak oldukları, onları alaya aldıkları (el-Bakara 2/14) onların yanından ayrıldıklarında yeryüzünde bozgunculuk yapıp ekini ve nesli bozmak için çabaladıkları (el-Bakara 2/205) şeklindedir. Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanların yanında hicret etmeyen münafıklar da ayetlerle ifade edilmiştir. Onlar hicret etmediği gibi Müslümanlar aleyhinde faaliyette bulunmuştur. Bu konuda Müslümanlara onlar hakkında tartışmalarını, kendileri yoldan saptıkları gibi Müslümanların da aynısını yapmasını istediklerini ve hicret edinceye kadar onlarla bağ kurmamaları emredilmiştir (en- Nisâ, 4/88-89).

Peygamberin içinde buldukları topluma yaptıkları tebliğler marjinalleşmenin olumlu yönüne örnek gösterilebilir. Peygamberlerin yaptığı her davet söz konusu toplumlar tarafından marjinal bir ses olarak karşılanmıştır. Çünkü onlar atalarından gelen din ve kültür yanlısı da olsa onu devam ettirmek istemiş ve kötülüğe giden düzende ısrarcı olabilmişlerdir (el-Bakara 2/170). Hz. Lut kıssasında bahsedilen tebliğindeki gayretlerine karşılık peygamberin davetine icabet eden yalnızca bir evin bulunmuş olması (ez-Zâriyât, 51/36), Hz. Nuh'un 950 yıl boyunca (el-Ankebût 29/14-15) tebliğ etmesine rağmen ona inanan küçük bir topluluk bulunması (el-Hûd 11/40) onların kötülükte ısrar eden toplumlarında marjinal kalan azınlık olduklarını göstermektedir. Zira Allah üstün bir şekilde çaba harcayan peygamberlere rağmen bu toplumların başka varlıkları ilah edinmeden, gerçek bir teslimiyetle iman etmeyeceklerini de bildirmiştir (el-Yûsuf 12/106). Bu bağlamda atalarının şirk üzere olduğu dini devam ettirmekte ısrarcı olan topluluklara gönderilen peygamberlerin o kötülöklere uymayıp batıl inançlarını devam ettirmemesi marjinalleşmenin olumlu bir örneğidir.

Sonuç

Kur'an yaşama dair belirli ilkeleri barındıran ve ihtiyaçlara cevap veren bir kaynak olarak göçleri konu edinmiştir. Bu noktada peygamberlerin yaptığı göçlerle beraber toplumda huzurun tesis edilmesi için gerekli olan yaklaşımlar da belirtilmiştir. Verilen örneklerle farklı gruplardan oluşan toplumların kendi kültürlerini, dinlerini koruması gerektiği vurgulanmıştır. Kültür devamlılığı ve toplum huzurunu esas alan anlayış ile Kur'an-ı Kerim'de bütünleşme önerilmiştir. Ancak asimile edilme tehlikesinin bulunduğu durumlarda müntesiplerin baskın toplumdan ayrılması ve kendi kültürlerini korumaları emredilmiştir. Ayrılma, kötülüğün baskın olduğu toplumda uygulanması gereken bir yönelimdir. Tersine bir durum olarak, kötülüğü toplumda yaygınlaştıran grupların ıslah edilemediği takdirde otorite tarafından toplumdan uzaklaştırılması gerekli görülmüştür. Toplumda farklı bir oluşum olarak bulunan, kendi kültürü ve karşıt kültürü devam

ettirmeyen marjinalleşme, sağlıklı bir yaklaşım olarak görülmemiştir. kötülüğün baskın olduğu bir grupta marjinal kalabilmek ise olumlu karşılanmıştır.

Kur'ân perspektifinden kültürleşme, olay ve bağlamlara göre farklılık göstermektedir. Toplumda fesadın yayılmasının engellenmesi, kötülüğün yaygınlaştığı toplumda dini ve ahlaki değerlerin korunması, toplumların kültür birikimlerini meşru ölçülerde devam ettirmesi, toplumda birlik ve beraberliğin sağlanması gibi ilkeler Kur'ân-ı Kerim'in kültürleşmeye dair yaklaşımını belirlemektedir. Fesadın yaygınlaştığı toplumdaki ayrılma ve marjinalleşme olumlu karşılanmış ancak bu tehlikelerin olmadığı durumlarda birlik ve beraberlik ilkesinin gözetilmesi önemsenmiştir. Asimilasyon kültür ve dinin devamlılığını tehlikeye atan bir anlayış olarak reddedilmiştir. Kültürleşme yönelimlerinden en başarılı görülen bütünleşme anlayışı, Kur'ân'a göre öz kültürün devamlılığı ve toplumun birliğini destekleyen bir unsur olarak önerilmiştir.

Kaynakça

- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur'an'ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Aydemir, Salih - Şahin, Mehmet Cem. "Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz". *Journal of Islamic Research*, 359-371.
- Aydın, Mustafa. "Özel Bir Göç Biçimi Olarak Hicret". *Sosyoloji Dergisi*, 103-114.
- Berry, John W. vd. *Handbook of Cross-Cultural Psychology: Social Behavior and Applications*. John Berry, 1997.
- Berry, John W. *Kültürlerarası Psikoloji*. Nobel Akademik Yayıncılık, 3. basımdan çeviri., 2021.
- Canatan, Kadir. *Toplumsal Değişim Perspektifinden Göç Sosyolojisi*. Ankara: Eski Yeni Yayınları, 1. Baskı., 2020.
- Canbey Özgüler, Verda. "Göç ve Uyum Politikaları" 1/1 (2018), 1-18.
- Castles, Stephen - Miller, Mark J. *The Age of Migration*. China: Palgrave Macmillan, 4. Basım, 2009.
- Çapcıoğlu, İhsan vd. "Göç Olgusunun Dini ve Toplumsal Yansımaları: Kur'an'daki Atıflar Bağlamında / Religious and Social Reflections of the Migration: In the Context of Quranic References". *Journal of History Culture and Art Research* 7/5 (31 Aralık 2018), 596-605.
- Çevik, Hacı. *Toplumsal İlişkiler ve Göç Politikaları Bağlamında Sosyo-kültürel Entegrasyon: Ankara'daki Suriyeli Mülteciler Örneği*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2022.
- Faist, Thomas. *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. United States: Oxford, 2004.

- Flaskerud, Jacquelyn H. "Cultural Competence Column: Acculturation". *Issues in Mental Health Nursing* 28/5 (01 Ocak 2007), 543-546.
<https://doi.org/10.1080/01612840701346048>
- Güler, Abdurrahim. *The Effects of Ethnic Identity in Acculturation and Psychological Well-being Among Turkish Immigrants in the United States*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016.
- Güngör, Özcan. "Kur'an'da Sosyal Bütünleşme". *Diyanet İlmî Dergi* 43/2 (Haziran 2007), 173-190.
- Güngör, Özcan - Sarıkaya, Mehmet Emin. "İlk Müslümanların Sosyal Kimlik İnşasında Hicret". *Farklı Yönleriyle Hicret*. 100-122. İstanbul: Siyer Yayınları, 1. Basım, 2022.
- İbn Hişam. *Siret-i İbn-i Hişam Tercemesi*. İstanbul: Kahraman Yayınları, 2006.
- İbn, Kesir. *Tefsirü'l-Kur'ani'l-azim*. 8 Cilt. İstanbul: Kahraman Yayınları, 1992.
- Keskinel, Beyza - Doğan, Coşkun. "Göç, Çokkültürlülük ve Toplumsal Uyum". *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 51-58.
- Kurtubi. *Cami'li-ahkami'l-Kur'an*. 10 Cilt. Kahire, 2002.
- Martikainen, Tuomas - Özmen, Nebile. "Din, Göçmenler ve Entegrasyon". *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 263-276.
- Maya, Dilara. *Questioning Home: A Narrative Inquiry of Acculturation of Turkish Sojourners in The United States*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Özkök, Ceren. "Kur'an'da İfk Hadisesi Bağlamında Algı Yönetimi". *Journal of Analytic Divinity*, 44-67. <https://doi.org/10.46595/jad.857333>
- Polat, Dilan. *Kültürleşme Stratejilerinin Dış Grup Tarafgirliği ile İlişkisi: Türkiye'de Yaşayan Boşnak Göçmenlerle Bir İnceleme*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Saygın, Sezel - Hasta, Derya. "Göç, Kültürleşme ve Uyum". *Psikiyatride Guncel Yaklaşımlar - Current Approaches in Psychiatry* 10/3 (30 Eylül 2018), 302-323.
<https://doi.org/10.18863/pgy.364115>
- Sıcak, Ahmet Sait. "Başa Çıkma Stratejileri Açısından Kur'an'da Hicret Realitesi". *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2018), 43-63.
- Sıcak, Ahmet Sait - Çalışkan, Necmettin. "Kur'an'da 'İhraç' Kavramı Özelinde Göç Olgusu". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/9 (Şubat 2018), 483-514.
- Taberi, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Camiü'l-Beyan an Te'vili Ayi'l Kur'an*. 15 Cilt. Beyrut, 1995.

Taşçı, Özcan. "Entegrasyon ve Asimilasyon'un Kur'an Açısından Değerlendirilmesi".
Kelam Araştırmaları Dergisi.

Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Zehraveyn, 2020.

Zhamalov, Alikhan. *Relationship Between Types of Acculturation and Happiness: A Study on
Ahiska Turks Living in the USA, Russia and Kazakhstan*. Ankara: Ankara Yıldırım
Beyazıt Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

"göç ne demek TDK Sözlük Anlamı". Erişim 30 Mart 2023.

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=göç>

Göç Terimleri Sözlüğü. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü, 2009.

